

Oplegvel Collegebesluit

Portefeuille J. Nieuwenburg
Auteur Dhr. M.M.M. Antonisse
Telefoon 5115296
E-mail: mantonisse@haarlem.nl
VVH/OV Reg.nr. 2009-165233
Te kopiëren: De richtlijnen
B & W-vergadering van 13 oktober 2009

Onderwerp

Richtlijnen voor onderhoud en restauratie van monumenten en/of panden binnen het beschermd stadsgezicht van Haarlem

DOEL: Besluiten

Het college is belast met de uitvoering van het monumentenbeleid Haarlem. Een belangrijk onderdeel van dit beleid is de advisering over en begeleiding van een verantwoorde instandhouding van de Haarlemse monumenten en/of panden binnen het beschermd stadsgezicht. Formalisering van de hierbij te hanteren richtlijnen geeft de gemeente een toetsingsinstrument voor de behandeling van aanvragen om een monumentenvergunning. Ook wordt zo voor de aanvrager inzichtelijk waaraan de gemeente toetst bij de beoordeling van de vergunningsaanvraag. In de richtlijnen wordt verwezen naar websites over duurzaamheid om de eigenaren en uitvoerders bewust te maken van de mogelijkheden over duurzaam onderhouden en restaureren. In samenwerking met de afdeling Milieu zal de voorlichting hierover aan de eigenaren/uitvoerders verder worden uitgebreid.

Deze nota gaat ter informatie naar de commissie ontwikkeling om de raad op de hoogte te houden van de meest recente ontwikkelingen in het monumentenbeleid.

B&W

1. Het college besluit de Richtlijnen voor onderhoud en restauratie van monumenten en/of panden binnen het bescherm stadsgezicht van Haarlem vast te stellen.
2. Het besluit heeft geen financiële consequenties
3. De betrokkenen ontvangen na besluitvorming informatie over dit besluit
4. Het besluit van het college wordt ter informatie gestuurd aan de commissie Ontwikkeling

Collegebesluit

Onderwerp: Richtlijnen voor onderhoud en restauratie van monumenten en of panden binnen het beschermd stadsgezicht van Haarlem

Reg. Nummer: 2009-165233

1. Inleiding

Sinds 1 januari 2009 is de Monumentenwet gewijzigd onder meer op het punt van beperking van de ministeriële adviesplicht bij aanvragen voor een monumentenvergunning. Dit betekent onder andere dat de gemeenten sinds deze datum bevoegd zijn te beslissen over aanvragen voor een monumentenvergunning (op enkele ingrijpende wijzigingen na, zoals herbestemming, reconstructie, ingrijpende wijzigingen en hele of gedeeltelijke afbraak, waarbij de Rijksdienst wel om advies moet worden gevraagd). Bij de advisering over onderhoud en restauratie van monumenten en/of panden binnen het beschermd stadsgezicht wordt door de architectuurhistorici van de gemeente Haarlem, die deze plannen toetsen in de werkp praktijk al gebruik gemaakt van richtlijnen, zoals deze ook worden gebruikt in bijvoorbeeld Amsterdam en Hoorn.

Nu de gemeente geen advies meer hoeft te vragen aan de Rijksdienst over onderhoud en restauratie van rijksmonumenten en bovendien de lijst met gemeentelijke monumenten in de nabije toekomst flink wordt uitgebreid, ligt het voor de hand om beleidsregels vast te stellen waaraan onderhouds- en restauratieplannen zullen worden getoetst. Enerzijds schept deze formalisering van de richtlijnen voor de gemeente de mogelijkheid om aan genoemde werkzaamheden inhoudelijke eisen te stellen die het behoud van het monument zoveel mogelijk ondersteunen. Het vergemakkelijkt tevens de handhaving omdat er in de meeste gevallen van deze algemene richtlijnen gebruik zal worden gemaakt. Anderzijds willen wij duidelijk naar de burger communiceren welke maatstaven er gelden bij onderhoud en restauratie ten aanzien van materiaalgebruik en restauratietechnieken. Ook de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is voorstander van het hanteren van consistente richtlijnen door de gemeenten bij de beoordeling van aanvragen om monumentenvergunningen. Ten slotte wordt er in de inleiding van de richtlijnen verwezen naar de webiste www.degroenemug.nl en www.senternovem.nl. Dit om vooral aannemers en eigenaren te stimuleren om te kiezen voor een duurzame wijze van herstellen en restaureren.

2. Besluitpunten college

1. Het college besluit de Richtlijnen voor onderhoud en restauratie van monumenten en/of panden binnen het beschermd stadsgezicht van Haarlem vast te stellen.
2. Het besluit heeft geen financiële consequenties
3. De betrokkenen ontvangen na besluitvorming informatie over dit besluit
4. Het besluit van het college wordt ter informatie gestuurd aan de commissie Ontwikkeling.

3. Beoogd resultaat

De actieve rol van de gemeente bij de begeleiding van eigenaren bij de instandhouding van hun monument of pand binnen beschermd stadsgezicht vorm te geven door middel van bruikbare en architectuurhistorisch en bouwkundig verantwoorde richtlijnen. De handhaving daardoor te vergemakkelijken. Daarnaast de burger duidelijkheid geven over eisen van materiaalgebruik en restauratietechnieken. Door middel van verwijzing naar de websites

www.degroenemug.nl en www.senternovem.nl de eigenaren en uitvoerders te stimuleren om te kiezen voor duurzame restauratietechnieken.

4. Argumenten

Het voorstel past in het ingezet beleid

Dit voorstel draagt bij aan de professionalisering van de taak van de gemeente Haarlem op het gebied van de bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten.

De richtlijnen zullen op de Monumentenpagina van de website van Haarlem worden gepubliceerd. Op deze pagina zal tevens een doorlinkmogelijkheid worden opgenomen naar de websites van De Groene Mug en Senternovem in het kader van stimulering van duurzaam herstel en restauratie.

Omdat de restauratierichtlijnen vrij technisch van aard zijn, is er een folder in voorbereiding die op een toegankelijke wijze uitleg geeft over het hoe en waarom van deze richtlijnen en vertelt hoe met deze richtlijnen moet worden omgegaan.

5. Kanttekeningen

Bijgaande richtlijnen voor onderhoud en restauratie van monumenten en/of panden in een beschermd stads-of dorpsgezicht zijn algemeen van aard. Omdat elk monument anders is, zijn onderhoud en restauratie maatwerk. Dit kan met zich mee brengen dat er in bepaalde gevallen moet worden afgeweken van deze richtlijnen. In de inleiding van de richtlijnen is dit vastgelegd onder het kopje “Afwijkingen van de richtlijnen”.

Duurzaam en energie besparend

Met het oog op duurzaamheid scoort een monument hoog. Bij herstel en onderhoud van monumenten staat immers behoud van bestaande materialen hoog op de prioriteitenlijst. Bij dit herstel en onderhoud blijken er echter ontwikkelingen te zijn die nog meer mogelijkheden geven om duurzaam en energie besparend aan het werk te gaan. Zeker met het oog op “Haarlem klimaat neutraal in 2030” is extra aandacht voor deze mogelijkheden noodzakelijk. In de richtlijnen wordt daarom aandacht gevraagd voor duurzame herstel- en onderhoudstechnieken en energiebesparing. In nauw overleg met afdeling Milieu zal worden onderzocht of en hoe we de klant op deze specifieke terreinen kunnen faciliteren met gerichte informatie. Zo kan de klant duidelijk gemaakt worden dat energiebesparing bij een monument in de meeste gevallen ook mogelijk is waardoor weer kosten bespaard kunnen worden (win-win situatie). De ontwikkelingen op dit gebied zijn echter nog jong en vragen binnen de gemeente Haarlem om kennisopbouw. Deze kennisopbouw zal gebeuren door te benchmarken bij verschillende gemeentes zoals bijvoorbeeld Amsterdam, verdieping in literatuur en mogelijk een workshop van het NIBE (Nederlands Instituut voor Bouwbiologie en Ecologie). Deze acties zullen overigens niet alleen leiden tot een kennisopbouw maar ook tot de noodzakelijke bewustwording om duurzaam en energie besparend om te gaan met herstel en onderhoud van monumenten. Omdat deze kennisopbouw en bewustwording tijd kost, is het niet raadzaam te wachten met publiceren van de richtlijnen totdat deze kennis en bewustwording voor honderd procent aanwezig zijn. De richtlijnen zijn immers niet tegenstrijdig met duurzaamheidsregels of energie besparende voorschriften. Zij geven de gemeente Haarlem echter wel een instrument om duidelijk en doelmatig te communiceren met eigenaren van monumenten over onderhoud en herstel; een communicatiemiddel waarmee in deze tijd van aanwijzen van vele gemeentelijke monumenten niet lang gewacht kan worden.

Interieurs

Ten aanzien van de bescherming van de interieurs van de monumenten bevat de toelichting op de Monumentenverordening Haarlem 2006 (op artikel 3, lid 1) de volgende bepaling: “Wanneer een pand wordt aangewezen, valt ook het interieur onder de verordening”. Deze bepaling is opgenomen om te voorkomen dat bewaard gebleven waardevolle interieurs bewust of onbewust verloren gaan. Bij het beschrijven van de monumentale waarden van de panden in 2002/2003 hadden de betreffende architectuurhistorici niet de bevoegdheid om de panden (en dan met name woonhuizen) binnen te treden. Door de interieurs impliciet onderdeel te laten uitmaken van de bescherming, kan bij aanvragen om bouw- en/of monumentenvergunningen worden bekeken in hoeverre de interieurs al dan niet beschermenswaardig zijn. Op dat moment heeft de gemeente ook de wettelijke mogelijkheid om het pand van binnen te bekijken. Mochten er geen beschermenswaardige onderdelen in het pand aanwezig zijn dan hoort de eigenaar dit zo snel mogelijk. Is het interieur vanuit cultuurhistorisch oogpunt (deels)waardevol, maar moet het pand opgeknapt worden of aangepast aan de eisen van deze tijd, dan kan de gemeente dit proces begeleiden. Dit met het doel om het pand geschikt te maken/houden voor de functie die het heeft en daarbij toch zoveel mogelijk recht te doen aan het monumentale karakter.

6. Uitvoering

De richtlijnen worden gepubliceerd op internet en de folder wordt op papier gedrukt.

Samen met de afdeling milieu bewustwording en kennis op het gebied van duurzaamheid en energiebesparing binnen de monumentenzorg uitbreiden.

7. Bijlagen

Richtlijnen voor onderhoud en restauratie van monumenten en panden binnen het beschermd stadsgezicht van Haarlem.

Het college van burgemeester en wethouders

de secretaris

de burgemeester

CONCEPT

Richtlijnen voor onderhoud en restauratie van monumenten en van panden binnen het beschermd stadsgezicht van Haarlem

Februari 2009, laatste herziening 27-8-2009

Aanvullingen 01-10-2009 door Johan Jacobs, n.a.v. opmerkingen van Margreet van der Woude

Inhoud

1 INLEIDING	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2 ALGEMEEN	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3 FUNDERING	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4 GEVELS	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4.1 Gevelreiniging	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4.2 Voegwerk	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4.3 Reparatie en inboeting	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4.4 Natuursteen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4.5 Stoepen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
4.6 Afwerking	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
5 CONSTRUCTIEVE ONDERDELEN	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
5.1 Houten kappen en balklagen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
5.2 Dragend metselwerk	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
5.3 Beton	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
5.4 IJzer en staal	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
6 Daken	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
6.1 Dakbeschot	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
6.2 Pannen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
6.3 Leien	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
6.4 Zink, koper en lood	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
6.5 Voorzieningen in het dak	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
7 Gevelsparingen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
7.1 Houten vensters en deurpartijen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
7.2 Beglazing	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
7.3 Stalen vensters en deurpartijen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
8 Interieurs	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
8.1 Brandvoorschriften	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
8.2 Installaties	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
8.3 Liften	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
9 ENERGIEBESPARENDE MAATREGELEN	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
9.1 Ramen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
9.3 Daken	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
9.4 Vloeren	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
9.5 Ventilatie	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
9.6 Zonne-energie	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
10 AANVULLENDE UITVOERINGSEISEN	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

1 INLEIDING

Deze richtlijnen zijn bedoeld om de technische en monumentale kwaliteit van beschermde objecten te behouden. Ze zijn een leidraad voor planontwikkeling, planbeoordeling en de uitvoering van de verbouwings- of restauratiewerkzaamheden in de praktijk. Zolang er geen historische onderdelen worden geschonden en de wijzigingen technisch, fysisch en chemisch verenigbaar zijn met het monument en duurzaam zijn, worden er geen uitspraken gedaan over nieuwe toevoegingen of aanpassingen. Het is praktisch onmogelijk daarvoor algemene, toetsbare criteria op te stellen omdat veel afhangt van de ouderdom, het materiaalgebruik, de condities en vooral hoe het moderne ontwerp zich verhoudt tot de monumentaliteit.

De richtlijnen zijn gebaseerd op drie beginselen: ‘behoud gaat voor vernieuwen’, ‘eerbiediging van de bouwgeschiedenis’ en ‘duurzaam en energiezuinig’. De richtlijnen bestaan uit uitgangspunten en uitvoeringseisen en eventueel een functionele toets, aanwijzing of toelichting. Aandacht voor duurzaamheid is een speerpunt van de gemeente. Waar mogelijk zullen de eigenaren in deze richting worden gestimuleerd

Afwijken van de richtlijnen

Als de aard of de kwaliteit van de monumentale waarden in deze richtlijnen niet wordt geregeld, kan de gemeente zwaardere of lichtere eisen stellen. Dat gebeurt uitsluitend als strikte toepassing van het beleid gevolgen zou hebben die niet in verhouding staan tot de doelen daarvan.

Monumentenvergunning

De gemeente beoordeelt elke wijziging aan een beschermd monument en legt het plan ter advies voor aan de gemeentelijke Adviescommissie Ruimtelijke Kwaliteit (ARK). Is er bij rijksmonumenten sprake van herbestemming, reconstructie, ingrijpende wijzigingen en hele of gedeeltelijke afbraak, dan wordt ook advies gevraagd aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. De provincie Noord-Holland verleent vergunningen voor provinciale monumenten.

Veel aspecten uit deze richtlijnen zijn vergunningsplichtig volgens artikel 11 van de Monumentenwet 1988 voor rijksmonumenten of de Monumentenverordening voor gemeentelijke monumenten. Dat neemt niet weg dat bij wijziging altijd een monumentenvergunning is vereist, een reguliere bouwvergunning of een lichte bouwvergunning.

Haarlem Klimaat Neutraal 2030

Haarlem heeft de ambitie om in 2030 klimaatneutraal te zijn. Om dit mogelijk te maken wil de gemeente woningeigenaren ondersteunen wanneer zij van plan zijn hun monument duurzaam te gaan verbouwen. De gemeente kan ook op dit gebied met advies, een netwerk en financiële regeling van dienst zijn. Het renoveren van monumenten vraagt van eigenaren een bijzondere uitdaging. Bij onderhoud en restauratie van monumenten kan er sprake zijn van een spanningsveld tussen het behoud van het historisch karakter van een pand en eisen die worden gesteld aan een hedendaags gebruik. Het bouwbesluit van 2003 geeft weliswaar mogelijkheden om af te wijken van bijvoorbeeld isolatienormen zoals die gelden bij nieuwbouw maar er blijken nog voldoende mogelijkheden te zijn om klimaat neutraal met een monument om te gaan. Wij verwijzen voor de mogelijkheden van duurzaam verbouwen dan ook graag door naar <http://www.degroenemug.nl> en naar <http://www.senternovem.nl>

2 ALGEMEEN

Behoud gaat voor vernieuwen

De historische bouwmaterialen, structuren en constructies vertegenwoordigen een belangrijke monumentale en historische waarde die de gemeente zo veel mogelijk wil respecteren. Niet alleen om

de verschillende stijlen uit de geschiedenis te kunnen laten zien en de ontwikkeling van het ambachtelijke bouwen, maar ook omdat de (oorspronkelijke) functie van een monument zichtbaar moet blijven. Door het gebruik van de verkeerde materialen en technieken gaat die zichtbaarheid voorgoed verloren. Als herstel mogelijk is, mogen onderdelen of elementen dan ook niet worden vervangen. Functioneert een onderdeel of element nog, dan is vervanging geen optie. Ook niet als de kwaliteit afneemt. Kan toevoeging van een onderdeel leiden tot beter functioneren, dan is dat te prevaleren boven verwijdering van het oorspronkelijke onderdeel en dat te vervangen door een nieuw onderdeel of element.

Bouwhistorie eerbiedigen

De veranderingen die een gebouw in de tijd ondergaan door een ander gebruik, heeft een grote historische waarde. Een monument ontleent zijn waarde aan de bouwgeschiedenis. Veranderingen of toevoegingen kunnen belangrijk zijn omdat wij daaraan de geschiedenis kunnen aflezen. Reconstructie, het opnieuw nabouwen zoals het vroeger was, verstoort dat. In een reconstructie wordt weliswaar getracht een historisch beeld op te roepen, maar daarvoor moeten historisch waardevolle onderdelen vaak wijken.

De bestaande situatie laat de veranderingen uit verschillende tijden zien en die geschiedenis willen wij vasthouden. Dit behoud bepaalt welke wijzigingen of aanpassingen kunnen worden toegestaan. Is de bestaande toestand niet de oorspronkelijke situatie, dan kan die worden hersteld mits daarover duidelijke gegevens beschikbaar zijn. Daarbij blijft wel gelden dat dit alleen kan als er geen historisch relevante onderdelen voor het herstel moeten worden verwijderd. Bij complexe situaties en betekenisvolle monumenten is een bouwhistorisch onderzoek gewenst waaruit de bijzondere cultuurhistorische waarde blijkt.

Veranderingen moeten ongedaan gemaakt kunnen worden

Soms kunnen veranderingen (tijdelijk) worden toegestaan. De verandering moet in beginsel dan weer ongedaan gemaakt kunnen worden zonder dat monumentale waarden worden aangetast.

Nieuwe materialen moeten compatibel zijn.

Gebruik van historisch materiaal of constructiewijzigingen zijn niet altijd goed te combineren met de hedendaagse bouwmaterialen of manier van werken. De techniek mag geen mechanische, fysische of chemische schade toebrengen aan een monument. Vernieuwen met oude materialen blijft vernieuwen, maar hergebruik van historische bouwmaterialen verdient de voorkeur.

Regelmatig worden nieuwe producten en technieken uitgevonden. Deze noviteiten mogen niet zonder meer worden toegepast in of bij een monument. Eerst zal moeten worden onderzocht of deze zonder schade kunnen worden toegepast. Bij twijfel kan een materiaal of techniek worden geweigerd.

Daar waar mogelijk heeft het de voorkeur om te werken met materialen die een lage milieubelasting hebben.

Lees voor meer informatie de brochures van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. U kunt deze gratis downloaden op:

www.cultureelerfgoed.nl/node/249/#

Lees voor meer informatie over duurzame materialen:

Basiswerk Duurzaam & Gezond Bouwen, een uitgave van het NIBE, ISBN 90-74510-05-1

3 FUNDERING

U mag een bouwwerk uitsluitend opnieuw funderen als de oorspronkelijke fundering aantoonbaar slecht of overbelast is. De oude fundering wordt niet verwijderd.

Functionele toets

Een rapport moet uitsluitend bieden over de technische staat van de fundering. Uitgangspunt daarbij is het kwaliteitsniveau dat vastgesteld is bij het cascofunderingsonderzoek. Bij een aanschrijvingsniveau – als de kwaliteit niet voldoet aan het Bouwbesluit – is een nieuwe fundering noodzakelijk. Bij een kwaliteitsniveau beperkte bruikbaarheidsduur – de betrouwbaarheid van de constructie moet vijftien jaar gegarandeerd zijn – is een nieuwe fundering mogelijk als de monumentale waarden niet worden geschonden. Bij splitsingsniveau – de betrouwbaarheid van de constructie moet 25 jaar gegarandeerd zijn – en nieuwbouwniveau is een nieuwe fundering niet toegestaan.

Heeft een object een gemeenschappelijke bouwmuur, dan moet ook de fundering van het belendende pand in oenschouw worden genomen.

Voor de beoordeling van mogelijke schade door trillingen bij plaatsing van nieuwe palen wordt de strengste grenswaarde uit het SBR-rapport *‘Meet- en beoordelingsrichtlijn, schade aan gebouwen ten gevolge van trillingen’* deel 1, 1993 gehanteerd. Trillingsvrije systemen hebben de voorkeur.

Toelichting

Onvoldoende draagvermogen van een fundering moet u rekentechnisch kunnen aantonen.

De nuttige diameter van een paal bepaalt het draagvermogen, niet de mate van aantasting.

Heeft een aangetaste paal nog voldoende draagvermogen en voldoet de fundering aan minimaal kwaliteitsniveau beperkte bruikbaarheidsduur, dan is een nieuwe fundering niet nodig. Wordt een nieuwe fundering aangebracht, dan mag de oude fundering niet worden verwijderd.

4 GEVELS

De uiterlijke kwaliteit en technische staat van een gevel zijn van groot belang voor de historische waarde van een monument. Zorgvuldigheid is dan ook een voorwaarde.

Materiaaltoepassing, metselverband, patinalaag (natuurlijke bescherm laag), textuur, vorm en uiterlijk van het voegwerk zijn een wezenlijk bestanddeel van de historische waarde van een gevel.

Conservering van de bestaande gevel is dus het uitgangspunt. Bij schade of calamiteiten moet voor reparatie eerst de oorzaak worden vastgesteld en daarna op de juiste manier verholpen. Vaak wordt te snel een oorzaak aangewezen, die achteraf niet juist blijkt te zijn met onnodige veranderingen als gevolg.

Uitvoeringseisen

Heeft een monument geen spouwmuur, dan mag geen spouw worden aangebracht. Ook niet als de gevel wordt vervangen.

4.1 Gevelreiniging

Reinigen van gevels is niet toegestaan tenzij de verontreiniging organische of chemische schade kan veroorzaken aan gevel of metselwerk. Alleen wanneer een gevel zo vuil is dat de architectonische expressie verloren is gegaan, kan het worden toegestaan.

Antigraffitilagen zijn toegestaan bij een spouwmuurconstructie, mits zij kleurloos zijn, niet glanzend en dampdoorlatend. Is er geen spouwmuur, dan mag een antigraffitilaag alleen worden aangebracht als het gebouw daar geen aantoonbare schade van ondervindt. Permanente en semi-permanente antigraffitistystemen zijn niet toegestaan.

Uitvoeringseisen

Bij de reiniging verandert een gevel in fysieke en esthetische zin. Bij beschermde monumenten heeft u daarom een monumentenvergunning nodig. Is een monumentale gevel met graffiti beklad, dan moet eerst worden vastgesteld welk type verf is gebruikt. Daarna kan de reinigingstechniek worden bepaald, rekening houdend voor de schade die de reinigingsmethode kan aanrichten. Graffitiverwijdering met stralen is niet toegestaan.

U mag een antigraffiti laag alleen aanbrengen met toestemming en volgens de voorwaarden van de gemeente Haarlem.

Toelichting

Gevelreiniging kan de gevel mechanisch of chemisch beschadigen, wat kan leiden tot afzanden, verpoederen, schilferen en afbrokkelen. Metselwerk en veel soorten natuursteen zijn na reiniging door verwijdering of aantasting van de bakhuid vaak poreuzer, wat leidt tot meer wateropname van de gevel, een grotere kans op vorstschade en een snellere en diepere vervuiling. Wat voor de ene gevel een geschikte reinigingsmethode is, kan bij een andere gevel ernstige schade opleveren. Het is dus onmogelijk om een uniforme reinigingsmethode aan te geven. De methode bepaalt u in overleg met de gemeente.

Er is meestal geen technische noodzaak voor reiniging. Een reiniging uitsluitend om esthetische redenen is niet toegestaan.

Aanwijzingen

Een monument loopt de minste schade op als graffiti van een gevel zonder bescherm laag binnen 24 uur wordt gereinigd met een methode die voor verf en ondergrond geschikt is.

Lees voor meer informatie over gevelreiniging de technische brochures van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed:

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/rdmz_info_rb_17-2001.pdf

4.2 Voegwerk

U mag alleen slechte delen van het voegwerk vervangen. Een lichtbeschadigde voeg die nog water weert, is te prevaleren boven een moderne. Hardheid is geen criterium voor vervanging. Als meer dan 70 procent van het voegwerk slecht is, mag u het helemaal vervangen. Is er minder aangetast, maar wel over de hele gevel, dan kunt u het voegwerk in overleg met de gemeente vervangen.

Uitvoeringseisen

Het gereedschap waarmee u de voeg verwijderd, mag geen schade toebrengen aan het historisch metselwerk. Een lintvoeg moet u, voor hij met een naaldbeitel wordt uitgehakt, langs een rei tot de gewenste uithakdiepte inzagen met een diamantzaag op lage toeren. Daarna kunt u de stootvoeg handmatig verwijderen. Bij metselwerk met een lintvoeg die smaller is dan 7 millimeter is alleen inzagen van de lintvoeg toegestaan. Een stootvoeg smaller dan 1,5 millimeter mag u niet verwijderen. Voegwerk mag u niet weghalen met een slijptol. De samenstelling van de voegmortel moet aangepast zijn aan de samenstelling en hardheid van het bestaande metselwerk en de voegafwerking moet identiek zijn aan de bestaande situatie. U mag geen hulpstoffen en steenkalk gebruiken.

Aanwijzingen

Het metselwerk moet zo bevochtigd zijn dat er geen water wordt onttrokken aan de voegspecie. Voorkom zo veel mogelijk dat het voegwerk uitdroogt.

U mag geen kalk en trasvoegen aanbrengen in periodes waarin het kan vriezen.

Zie voor meer informatie de technische brochures over voegwerk van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/racm_brochure_techniek_2.pdf

4.3 Reparatie en inboeting

Uitgangspunt

Bestaand metselwerk moet worden geconserveerd. U mag metselwerk pas vervangen als het vanwege onderlinge samenhang en scheurvorming niet kan worden hersteld.

Uitvoeringseisen

Hardheid, formaat, kleur en textuur van de in te boeten stenen moeten aansluiten op het bestaande metselwerk. De fysische eigenschappen zijn belangrijker dan de kleur. De in te boeten stenen moeten in hetzelfde verband worden verwerkt als in de bestaande situatie. De metselmortel moet aangepast zijn aan de samenstelling en hardheid van de bestaande mortel.

Als beschadigde stenen tot meer schade kunnen leiden, mag u een reparatiemortel gebruiken mits u de richtlijnen hanteert uit de brochure van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. IJzeren elementen in de gevel moet u ontroesten, ijzeren restanten zonder functie of historisch decoratieve waarde moet u verwijderen.

Hulpstoffen zijn niet toegestaan en u mag geen steenkalk gebruiken.

Aanwijzingen

Het bestaande metselwerk en de in te brengen stenen moeten zo vochtig worden gemaakt dat er geen vochtuitwisseling ontstaat.

Zie voor meer informatie de technische brochures ‘Baksteenmetselwerk: scheuren en herstel’ van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed:

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/racm_brochure_techniek_4.pdf

4.4 Natuursteen

Als schade aan natuursteen tot meer schade aan het monument kan leiden, moet de steen met de juiste soort reparatiemortel worden gerepareerd. De reparatieplek mag niet groter zijn dan tien kubieke centimeter. Is er ernstige schade of is meer dan tien kubieke centimeter verweerd, dan mag u een nieuw stuk natuursteen van dezelfde soort, kleur en afwerking inboeten.

Natuursteen mag u pas vervangen als u het niet kunt herstellen. Ernstig aangetaste natuurstenen elementen waarvan het materiaalverlies door verwerking meer dan 10 procent is ten opzichte van het oorspronkelijke element, mag u vervangen door een kopie van dezelfde steensoort. Ornamenten waarvan de expressie volledig verloren is gegaan, kunt u in overleg met de gemeente Haarlem vervangen door een kopie in dezelfde steensoort. Voor het verwijderde originele element dient een passende plaats gevonden te worden. Is een natuursteensoort niet meer verkrijgbaar, dan kunt u in overleg met de gemeente een alternatieve steensoort of reparatiemethode zoeken.

Consolidatie van natuurstenen onderdelen met een acrylhars is alleen toegestaan als reguliere reparatiemethoden geen oplossing zijn en de dampdichtheid van de behandelde onderdelen het monument niet kan beschadigen. U mag deze methode alleen gebruiken met toestemming van de gemeente Haarlem.

Uitvoeringseisen

Nieuw aan te brengen natuursteen moet dezelfde afwerking krijgen als in de bestaande situatie. U mag epoxyharslijmen alleen gebruiken voor kleine verticale scheuren van maximaal 1,2 millimeter. Bij horizontale scheuren vormt de reparatie een waterwerende laag, wat kan leiden tot vorstschade of verwerking.

U mag geen steenversteigers gebruiken. U kunt de laag namelijk niet zonder

schade verwijderen en bovendien moet de laag vanwege verwerking na zo'n acht jaar opnieuw worden aangebracht. Daardoor gaat de textuur van het natuursteen volledig verloren. Verweert de laag of komt er vocht achter, dan kan door vorst of afschilfering ernstige schade ontstaan.

Aanwijzing

Welke reparatiemethode u kiest, hangt af van de aard van de schade.

Zie voor meer informatie de technische brochures 'Natuursteen, de steenkeuze in de restauratiepraktijk' van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed:

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/rdmz_info_rb_30-2002.pdf

4.5 Stoepen

Uitgangspunt

Historische stoepen mag u alleen vervangen met toestemming van de gemeente Haarlem.

Als een stoep slecht is, moeten de natuurstenen elementen opnieuw worden gebruikt.

Onderdelen mag u pas vervangen als zij aantoonbaar slecht zijn en herstel niet mogelijk is.

Uitvoeringseisen

Bij enkelvoudige breuk moeten de treden worden gelijmd. Nieuw te vervaardigen onderdelen moeten dezelfde afwerking en detaillering krijgen als in de oorspronkelijke situatie.

Balusters van trapleuningen moeten met lood worden bevestigd. Aan historische gietijzeren traphekken mag niet gelast worden.

Zie voor meer informatie de technische brochures 'Instandhouding van het smeedijzer in het exterieur' van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed:

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/rdmz_info_rb_32-2003.pdf

4.6 Afwerking

Uitgangspunt

Gevels mogen niet worden gehydrofobeerd, behalve als bouwkundige maatregelen vochtdoorslag in gevels niet kunnen voorkomen. Op gevels mogen alleen pleisterlagen worden aangebracht als die er al zijn of als dat historisch verantwoord is. U mag geen hoekbeschermers gebruiken. Gevels mag u alleen opnieuw oliën als deze al geolied zijn. Geoliede gevels mag u niet schilderen. U mag gevels en natuursteen niet schilderen of teren tenzij dat historisch verantwoord is.

Tegeltaleaus moeten gehandhaafd blijven en mogen niet worden overgeschilderd of zo worden weggewerkt dat het schade aan het tableau veroorzaakt.

Gevelstenen en reliëfs mogen alleen worden gepolychromeerd als de stenen dateren uit een tijd dat die techniek gebruikelijk was. U moet zich laten leiden door de voorstelling of het onderschrift. U mag geen extra kleur of ornamenten aanbrengen zonder dat daarvoor in bijvoorbeeld reliëf of onderschrift een aanwijzing voor is tenzij uit historisch onderzoek blijkt dat daarvan wel sprake was. Is er geen reliëf, dan kiest u voor natuursteenkleur.

Uitvoeringseisen

De pleisters moeten damp-open zijn en de sd-waarde kleiner dan 30 centimeter.

Gebruik ook voor het schilderwerk damp-open-producten, bij voorkeur een minerale verf, olieverf of een zuivere siliconenhars-emulsieverf. Wij adviseren om gevelstenen met olie- of siliconenemulsieverf

te schilderen, omdat verf de stenen beschermt. Het verfsysteem moet damp-open zijn en u moet een en ander kunnen verwijderen zonder dat de steen beschadigd raakt.

Op gevelstenen mag u geen mineralogische verven gebruiken omdat die reageren met de ondergrond.

U moet met een blanke, halfrauwe, halfgekookte lijnolie werken, zonder siccatieven.

Pigment mag u alleen toevoegen in overleg met de gemeente Haarlem.

Een gevelafwerking die niet aanwezig is in de bestaande situatie mag u alleen aanbrengen met toestemming en volgens voorwaarden van de gemeente.

U mag een gevel alleen hydrofoberen met toestemming en volgens de voorwaarden van de gemeente.

Kleur en verfsoort bepaalt u in overleg met de gemeente.

Is er sprake van voegwerkherstel of inboeting, wacht dan minimaal zes weken met oliën. Als een voeg niet helemaal is uitgehard, verzeep deze.

Toelichting

Het is belangrijk dat historische constructies damp-open blijven. Houten elementen zoals balken of kozijnen kunnen te vochtig worden, waardoor rot kan ontstaan. Zeker als de kozijnen met een dampdichte verf geschilderd zijn. IJzeren ankers in de gevel corroderen ook sneller, wat weer tot scheurvorming in het metselwerk leidt. Water dat door inwendige condensatie in de constructie komt, kan er door de waterwerende laag niet uit, wat het verval versnelt. Een tweede probleem is dat hydrofobermiddelen verweren. Na een aantal jaren moet opnieuw gehydrofoberd worden, anders kan de gevel plaatselijk inwateren.

Een gevel moet homogeen zijn en niet te veel zouten bevatten, anders is de hydrofoberlaag op den duur niet waterdicht. Hydrofoberen is bovendien niet reversibel (het is niet meer verwijderbaar).

Zie voor meer informatie de technische brochures 'Hydrofoberen van gevels' van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/racm_brochure_techneik%201.pdf

5 CONSTRUCTIEVE ONDERDELEN

Uitgangspunt

Aanpassingen in een monument mogen nooit leiden tot wijzigingen of aantasting van de hoofdconstructie. Behoud en herstel van de bestaande constructie is het uitgangspunt. Als de bestaande constructie niet toereikend is, moeten noodzakelijke versterkingen of stabiliteitsvoorzieningen in beginsel reversibel zijn (theoretisch kunnen deze weer worden weggehaald, zonder schade aan te brengen). Overbodig geraakte constructieve onderdelen moeten vanwege het verhaal van de plek gehandhaafd blijven.

Functionele toets

Rekenteknisch moet u kunnen aantonen dat een constructie niet toereikend is. Als herstel geen optie is en wanneer geen versterkingen kunnen worden toegevoegd, kunt u het constructieve element of onderdeel vervangen door een element of onderdeel dat past bij de constructie van het object.

Uitvoeringseisen

Bij demontage van een constructie moet de stabiliteit van het geheel gewaarborgd zijn.

5.1 Houten kappen en balklagen

Uitvoeringseisen

Onderdelen die zijn aangetast door insecten of schimmels mag u pas vervangen als de onderdelen onvoldoende draagvermogen hebben of bestrijding niet mogelijk is.

Slechte onderdelen mag u niet in hun geheel vervangen, maar afzagen tot voorbij het gezonde hout en aanlassen door schuine lip- of haaklas – L-las = 2-2,5 hoogte balk – in dezelfde houtsoort van hetzelfde formaat. Als meer dan 40 procent van een onderdeel is

aangetast, mag u het volledig vervangen.

Om balkkoppen te vervangen, zijn epoxyharsen toegestaan tot maximaal een vijfde van de overspanning tot een maximum van 1,20 meter. Rekentechnisch moet u kunnen aantonen of de gerepareerde balk voldoende draagvermogen heeft. U mag geen staalconstructies of stalen hulpconstructies gebruiken. Staal heeft een andere uitzettingscoëfficiënt dan hout, waardoor spanningen kunnen ontstaan en bovendien tast staal de oorspronkelijke constructiemethode aan. Zonodig zijn verstijvingen toegestaan, maar altijd in overleg met de gemeente. Indien isolatie wordt aangebracht dient ervoor gezorgd te worden dat strijkbalken, balkkoppen en mogelijke andere constructieve houten onderdelen geen koudebruggen vormen.

Aanwijzingen

Hout dat door insecten of schimmels is aangetast, hoeft u niet altijd te vervangen. Bij een beperkte aantasting kunt u het vochtgehalte in het hout verlagen (zorgen voor droging van het hout) of bestrijdingsmiddelen gebruiken.

Zie voor meer informatie de technische brochures 'Preventieve bestrijding van insecten in hout' van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed:

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/racm_brochure_techniek_47.pdf

5.2 Dragend metselwerk

Uitvoeringseisen

Scheuren worden niet dichtgesmeerd, maar ingeboet, zodat de muur een constructief geheel blijft. De stenen en mortel die u gebruikt, moeten zijn aangepast aan de fysische en chemische eigenschappen zoals hardheid en samenstelling van de bestaande wand. Anders kunnen reacties schade veroorzaken en bestaat het risico dat het inboetwerk onvoldoende aan het werk hecht.

Geroeste ankers mag u niet vervangen, maar moeten worden ontroest en behandeld tenzij herstel niet mogelijk is. Uit een controleberekening moet blijken dat een anker zo ernstig is gecorrodeerd dat hij niet sterk genoeg meer is.

Bij een kalkmortel mag u alleen schelpkalk gebruiken en geen cement toevoegen. U mag geen hulpstoffen gebruiken.

5.3 Beton

Uitvoeringseisen

Voor betonreparaties verwijzen wij u naar de hieronder vermelde brochures.

Voor meer informatie zie ook de technische brochures van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed::

'Beton, schade en analyse'

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/rdmz_info_rb_40-2004.pdf

of 'Beton, onderhoud en herstel'

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/rdmz_info_rb_44-2006.pdf

of 'Beton, herstel en uitvoering'

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/rdmz_info_rb_45-2006.pdf

5.4 IJzer en staal

Uitvoeringseisen

Constructieve ijzeren of stalen onderdelen moet u handhaven en zonodig herstellen, tenzij u kunt aantonen dat herstel niet mogelijk is. Rekentechnisch moet u kunnen aantonen dat een onderdeel of element niet meer voldoet. Houd bij vervanging of toevoeging van nieuwe stalen constructiedelen rekening met legeringsverschillen tussen oude en nieuwe onderdelen. Dat kan leiden tot contactcorrosie.

Aan een historische ijzer- of staalconstructie mag niet worden gelast. Lassen is niet reversibel en historische ijzer- of staalconstructies bevatten een te hoog koolstofgehalte. Lassen kan alleen als uit onderzoek blijkt dat er geen monumentale waarden worden geschonden en de ijzer- of staalconstructie minder dan 5 procent koolstof bevat.

6 Daken

Uitgangspunt

De bestaande historische dakbedekking moet gehandhaafd blijven.

Toelichting

De oorspronkelijke dakbedekking is vaak overeenkomstig de architectuur gekozen. Bestaande historische dakbedekkingen moeten daarom gehandhaafd blijven en waar de dakbedekking in het verleden is vervangen door een product dat historisch gezien niet toegepast had mogen worden, heeft het de voorkeur om bij een restauratie dit te vervangen door een historisch verantwoord product.

6.1 Dakbeschot

Uitgangspunt

Het bestaande dakbeschot moet gehandhaafd blijven. Onbeschoten kappen mogen worden beschoten.

Uitvoeringseisen

Is het dakbeschot aantoonbaar slecht en moet het worden vervangen, dan moet het in hout van dezelfde soort en afmetingen als in de bestaande toestand worden uitgevoerd.

Een warm dak-constructie door isolatie van de kap mag alleen als de daklijn niet voorbij de gevellijn komt en de resterende gootbreedte minimaal 15 centimeter is, tenzij de goot in de oorspronkelijke toestand smaller is. Eventueel mogen de goten, in overleg met de gemeente, worden verhoogd of verbreed.

In alle andere gevallen moet het dak van binnenuit worden geïsoleerd, de zogenaamde koud dak-constructie. Een goede ventilatie tussen isolatie en dakbeschot moet worden gewaarborgd.

Afdichtingsmiddelen als kit en PUR-schuim zijn niet toegestaan. Historische kappen moeten voldoende worden geventileerd.

Als de kapverdieping geen verblijfsfunctie krijgt, is het beter om niet de kap te isoleren maar de zoldervloer om op die manier warmteverlies te voorkomen.

6.2 Pannen

Uitvoeringseisen

Afgenomen pannen moet u sorteren voor mogelijk hergebruik. Pannen die vermoedelijk vijftien jaar of langer meekunnen, moeten worden hergebruikt. Mocht er een technische noodzaak zijn om de pannen gedeeltelijke of helemaal te vervangen, dan gebruikt u hetzelfde type pan. Bij een dak met Oudhollandse pannen wordt een platte nokvorst toegepast.

Aanwijzingen

Pannen aansmeren mag alleen in geval van noodherstel of reparatie van incidentele lekkages.

Voor aansmering van de nok en hoekkepervorsten is alleen kalkspecie toegestaan. Portlandcement is niet toegestaan.

Op een pre-industrieel pannendak hoort bij voorkeur een met de hand vervaardigde, holle pan. Het verdient aanbeveling bestaande en nieuwe pannen bij elkaar te leggen. Bij veel materiaalverlies is het raadzaam met de overgebleven goede pannen één dakvlak te dekken. Breng onder Oudhollandse pannen een dampdoorlatende folie aan. Als pannen niet meer verkrijgbaar zijn, wordt in overleg met de gemeente Haarlem een oplossing gezocht. Historisch oneigenlijke materialen en aansluittechnieken zijn niet toegestaan.

Toelichting

Het historisch pannendak vormt een wezenlijk onderdeel van het monument en is mede daardoor van belang voor het stadsbeeld en specifiek voor het daklandschap, dat alle daken met elkaar vormen. De tendens om holle pannen tijdens de restauratie te vervangen door verbeterde Hollandse of door nieuwe pannen die volgens een oud procédé zijn geproduceerd, is een ongelukkige ontwikkeling. Het eenvormige, strakke uiterlijk van die pannen is wezensvreemd aan het historische dak.

Zie voor meer informatie de technische brochure ‘Het pannendak’ van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed:

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/racm_brochure_techniek12.pdf

6.3 Leien

Uitvoeringseisen

Het keuren van leien op fysische, chemische en petrografische kenmerken van duurzaamheid en kwaliteit is van belang voor de instandhouding van daken. Bij vernieuwing van leien is een keuring door een onafhankelijk onderzoeksinstituut verplicht. De op basis van deze keuring te verwachten levensduur van een natuurlei moet ten minste 80 jaar zijn. Keuring moet geschieden volgens de richtlijnen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. De oorspronkelijke wijze van dekken dient te worden gehandhaafd. Kunstleien of andere producten ter vervanging van natuurleien zijn niet toegestaan.

Aanwijzingen

Als er twijfel bestaat over de kwaliteit van bestaande leien kan ook voor oude leien keuring uitsluitel bieden over de te verwachten levensduur.

Zie voor meer informatie de technische brochures ‘Het keuren van natuurstenen leien’ van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed:

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/racm_brochure_techniek13.pdf

6.4 Zink, koper en lood

Uitgangspunt

Koper, lood en zink moeten bij restauraties op dezelfde wijze worden toegepast als in de bestaande situatie met gebruikmaking van traditionele bevestigingsmethoden.

Uitvoeringseisen

Het toe te passen zink is minimaal zink 16 (1,1 millimeter) en koper minimaal 0,8 millimeter. Lood moet volgens de richtlijnen van de SIBL worden aangebracht; op loden nokken moet minimaal 25 pons-lood worden gebruikt. Een platte kraal mag u niet vervangen door een ronde. Metaalwerk mag u niet lijmen. Bij vervanging van goten en hemelwaterafvoeren moet u hetzelfde materiaal toepassen als is aangetroffen. Als er kunststof wordt aangetroffen luidt het advies om dit te vervangen met historische materialen. Goten moet u dilateren met een broekstuk. Vertegenwoordigt een goot geen

enkele monumentale waarde, dan kunt in overleg met de gemeente een expansiestuk plaatsen. Het aanbrengen van een coating op zink, lood of koper is alleen dan mogelijk wanneer er geen monumentale waarden worden aangetast.

Aanwijzingen

Alleen als de aangetroffen vergaarbak aantoonbaar ouder is dan vijftig jaar, mag een soortgelijk model worden toegepast.

Bij panden van vóór 1900 moeten regenpijpen met een stripbeugel worden bevestigd, waarbij de lengte van de oren gelijk moet zijn aan de diameter van de buis.

In overleg met de gemeente kunt u zink eventueel door lood of koper vervangen.

Zie voor meer informatie de technische brochures van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed'

'Bladkoper op monumenten'

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/rdmz_info_rb_33-2003.pdf

'Bladlood op monumenten'

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/rdmz_info_rb_34-2003.pdf

'Bladzink op monumenten'

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/rdmz_info_rb_35-2003.pdf

6.5 Voorzieningen in het dak

Uitgangspunt

Nieuwe dakkapellen, daklichten en doorbraken zijn alleen toegestaan als deze de monumentale onderdelen van de kap niet aantasten. Bestaande schoorstenen blijven gehandhaafd.

Uitvoeringseisen

Een enkele voorziening of de som van voorzieningen in en op het dakvlak, zoals dakkapellen, dakvensters of loggia's mogen niet meer dan eenderde van de lengterichting van het dak beslaan. De voorzieningen moeten tussen de spanten worden aangebracht. Voorzieningen in het dak mogen niet boven vlieringniveau worden aangebracht en bij voorkeur in de lengterichting midden in het dakvlak. De voorziening moet een kwart van de lengterichting uit de voor- en achtergevel blijven.

Aanwijzingen

Bestaande rookkanalen en schoorstenen kunnen vaak worden gebruikt om moderne rookgasafvoeren en beluchtingkanalen weg te werken. Een gemetselde schoorsteen heeft de voorkeur.

7 Gevelsparingen

Uitgangspunt

Als vensters en deurpartijen in het verleden zijn vervangen door een materiaal dat historisch gezien niet gebruikt had mogen worden dan heeft het bij vervanging de voorkeur om historisch verantwoord materiaal te gebruiken.

Uitvoeringseis

Kozijnen van kunststof en aluminium zijn niet toegestaan.

Toelichting

De oorspronkelijke vensters en deurpartijen zijn medebepalend voor de uitstraling van het monument. Bestaande historische vensters en deurpartijen blijven daarom gehandhaafd.

7.1 Houten vensters, deurpartijen, erkers en balkons

Uitgangspunt

Bestaande houten vensters, deurpartijen, erkers en balkons blijven zo veel mogelijk gehandhaafd.

Uitvoeringseisen

Vensters, deurpartijen, erkers en balkons die nog hersteld kunnen worden of in goede staat verkeren, mag u niet volledig vervangen. Zijn onderdelen daarvan slecht, dan wordt niet het hele element vervangen, maar alleen het slechte deel. Een onderdeel is slecht als meer dan 40 procent is aangetast. De nieuwe onderdelen moeten worden aangepast aan de bestaande detaillering en afmetingen en uitgevoerd in dezelfde houtsoort. Voor reparatie van historische houten gevelelementen moeten oude, beproefde verbindingstechnieken worden toegepast. Verbindingen mogen niet worden verlijmd. Het voordeel van een demontabele constructie is dat de constructie voor reparatie altijd weer uit elkaar kan worden genomen.

Delen van historische houten gevelelementen worden gerepareerd door uitstukken of aanlassen van een liplas – L-las 2-2,5 x houtzwaarte – met dezelfde houtsoort als de bestaande venster- of deurpartij.

Reparatiemortels op kunststofbasis worden alleen gebruikt voor gaten die kleiner zijn dan 10 kubieke centimeter.

Openingen tussen kozijn en muur mag u niet met kit afdichten. De naden tussen kozijn en gevel dicht u af met een damp-open voeg van kalkspecie. Door kit te gebruiken op oude houten constructies blokkeert u uittrekking van vocht.

Voor schilderwerk gebruikt u damp open-verfsystemen, waarvan de Sd-waarde kleiner is dan 30 centimeter. Omdat oudere houtconstructies vanwege de aard van omliggende constructie vaak meer vochtbelast zijn dan de tegenwoordige constructies is het nodig een damp open-verfstelsysteem toe te passen.

Over het kleurgebruik moet u advies inwinnen bij de gemeente. Soms is voor vaststelling van de juiste kleur een kleuronderzoek vereist.

Een doorvalbeveiliging in het monument geldt als een wijziging. Daarvoor moet u een vergunning aanvragen.

Toelichting

Historische venster- en deurpartijen, evenals houten erkers en balkons horen tot de monumentale waarden van een pand. Dat bewoners zo veel mogelijk aan de huidige normen moeten voldoen, mag nooit leiden tot aantasting van de monumentale waarden of vervanging van onderdelen. Als een kozijn vanuit monumentaal oogpunt niet kan worden aangepast, moet naar andere oplossingen worden gezocht. De normen van de Keurings Voorschriften voor Timmerwerk (KVT '95) gelden niet voor historische vensters en deurpartijen.

Als het venster – kozijnen, ramen, deuren en luiken – zo slecht is dat het moet worden vervangen, moet het nieuwe onderdeel volgens het oorspronkelijke onderdeel worden gemaakt. Aan vernieuwing van vensters en deurpartijen in oude vorm kleven soms bezwaren. Zo voldoen niet alle oude constructies aan de eisen die onder meer de Keurings Voorschriften voor Timmerwerken (KVT '95) stelt. Er zijn gecertificeerde timmerfabrikanten die oude vensters kunnen kopiëren en die voldoen aan de kwaliteitseisen. Wanneer niet aan die eisen kan worden voldaan, hoeft dat geen probleem te zijn. Als wordt afgeweken van de bestaande kwaliteitsnorm kan de fabrikant verklaren op welke details is afgeweken. Bij vervanging in de oude vorm kunt u via artikel 1.12 van het Bouwbesluit ontheffing krijgen van de eisen waaraan een nieuw venster- of deurpartij moeten voldoen.

Aanwijzing

Oude verflagen mogen niet volledig worden verwijderd, maar overgeschilderd in verband met toekomstig kleuronderzoek. Als de verschillende verflagen zo dampdicht zijn dat vochtproblemen te verwachten zijn, mogen deze wel worden overgeschilderd.

***Zie voor meer informatie de technische brochures van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed:
'Het conserveren en repareren van houten historische vensters en deurpartijen'***
http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/rdmz_info_rb_14-2004.pdf

7.2 Beglazing

Uitgangspunt

Historisch glas dient zo veel mogelijk gehandhaafd te blijven. Bij het aanbrengen van beschermende beglazing bij glas-in-loodvensters moet de ventilatie gewaarborgd zijn, waarbij de minimale afstand tussen glas en bescherming 45 millimeter bedraagt. Gebrandschilderd glas in lood mag in overleg met gemeente in een museale opstelling geplaatst worden. De beschermende beglazing moet ontspiegeld zijn.

Bij glas in lood is siliconenkit niet toegestaan. Bij gebrandschilderd glas mag u geen alkalische of ionogene reinigingsmiddelen gebruiken. Uitbuikend glas in lood mag niet vlak worden geduwd.

Aanwijzingen

Getrokken glas heeft de voorkeur ten opzichte van floatglas. Bij het aanbrengen van de door de Wet Geluidshinder vereiste voorzieningen tegen geluidsoverlast gelden dezelfde voorwaarden als bij thermisch isolerende maatregelen.

Zie voor meer informatie de technische brochures van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed:

'Vensterglas'

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/rdmz_info_rb_43-2005.pdf

'Bescherming van glas in lood'

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/rdmz_info_rb_41-2004.pdf

'Bouwglas'

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/racm_brochure_techniek_46.pdf

7.3 Stalen vensters en deurpartijen

Uitgangspunt

Stalen vensters en deurpartijen mag u alleen vervangen als herstel niet mogelijk is.

Aanwijzingen

Bij herstel of vervanging zijn bouwtechnische verbeteringen toegestaan, mits het oorspronkelijke uiterlijk gehandhaafd blijft.

Detailering en uitvoering in overleg met de gemeente.

Zie voor meer informatie de technische brochures 'Stalen ramen en deuren' van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed:

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/racm_brochure_techniek_48.pdf

8 Interieurs

Uitgangspunt

Historisch waardevolle interieurs blijven gehandhaafd en mogen niet worden aangepast aan nieuwe gebruikseisen of bestaande regelgeving. In beginsel blijven historische kleurafwerkingen gehandhaafd. Samenhang met andere stijlelementen is van belang. De kleurkeuze moet aansluiten bij

de stijkenmerken van het interieur. Voor een verantwoorde interieurrestauratie is professioneel kleuronderzoek onontbeerlijk.

Uitvoeringseisen

U mag geen dampdichte afwerklagen of andersoortige afdekkingen op historische binnenwanden aanbrengen.

Toelichting

In oude dikke muren in een historisch vertrek wordt vocht vaak als een buffer opgeslagen. Als die buffer verloren gaat, kan dat een risico opleveren voor de vensters. Een damp open-afwerking vermindert de kans op schimmels sterk.

Zie voor meer informatie de technische brochures van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed:

‘Vocht en zouten in metselwerk’

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/rdmz_info_rb_08-2005.pdf

‘Houten vloeren’

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/racm_brochure_techniek26.pdf

‘Onderhoud en herstel van terrazzovloeren’

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/rdmz_info_rb_23-2001.pdf

‘Keramische vloertegels uit de twintigste eeuw’

http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u4/racm_brochure_techniek_49.pdf

8.1 Brandvoorschriften

Uitgangspunt

Om tegemoet te komen aan de eisen van brandwerendheid moet samen met de Brandweer worden gezocht naar oplossingen die de monumentale onderdelen niet aantasten.

Uitvoeringseisen

Brandwerende voorzieningen moeten zodanig worden aangebracht dat zij later zonder schade aan het monument kunnen worden weggehaald (reversibel). Historische deuren mag u niet vervangen door brandwerende deuren. Soms is een bij brand opschuimende strip in de sponning een goed alternatief. Monumentale trappen mogen niet worden bekleed met brandwerende materialen tenzij de monumentale waarden niet in gevaar komen. Gietijzeren en stalen onderdelen mogen alleen met brandwerende verf worden behandeld als de expressie van detaillering behouden blijft.

8.2 Installaties

Uitvoeringseisen

Installaties moeten zo zijn aangebracht dat deze historisch waardevolle interieurs of constructieve elementen niet beschadigen. Ze moeten bovendien zo zijn gesitueerd dat de visuele gaafheid van het interieur niet wordt aangetast.

8.3 Liften

Uitgangspunt

Liften zijn niet toegestaan, tenzij het een lift in een gebouw met openbare functie betreft of wanneer de monumentale waarden niet worden geschonden.

9 ENERGIEBESPARENDE MAATREGELEN

Uitgangspunt

De monumentale waarden zijn samen met de technische en fysische condities van het monument bepalend voor energiebesparende maatregelen. Als een maatregel of voorziening de monumentaliteit aantast of de technische conditie van het monument ondermijnt, moet van de maatregel of voorziening worden afgezien of moet u met een lager niveau genoegen nemen.

Uitvoeringseisen

Een fysische berekening moet aantonen dat de maatregelen verenigbaar zijn met het monument.

Aanwijzingen

Het is van belang dat de maatregelen op elkaar zijn afgestemd. Er zijn maatregelen denkbaar waarvan uitvoering vanuit monumentaal oogpunt niet bezwaarlijk zijn, maar die in combinatie de thermische of fysische balans verstoren.

Behalve de reguliere isolerende beglazing en isolatiematerialen zijn er producten verkrijgbaar met redelijke of goede isolerende eigenschappen die, bijvoorbeeld door een geringere dikte, een oplossing bieden bij de na-isolatie van monumenten. Materiaal- en systeemkeuze kunnen medebepalend zijn voor de mogelijkheden en de energiebesparende resultaten.

Toelichting

Isolatie van monumenten leidt vaak tot problemen. Aangezien monumentale gebouwen thermisch lek zijn, zijn koudebruggen bij bijvoorbeeld vloeren en stabiliteitswanden onvermijdelijk. Dat kan leiden tot inwendige condensatie, wat juist bij balkopleggingen en gevelankers vaak tot ernstige schade leidt.

9.1 Ramen

Uitgangspunt

Isolerende beglazing is alleen toegestaan wanneer er geen monumentale waarden geschonden worden. Voor isolerende beglazing is een monumentenvergunning vereist.

Uitvoeringseisen

Als de afmeting van het raamhout voldoende is om het verantwoord aan te brengen, is isolerende beglazing mogelijk. Vanwege de geringere dikte heeft gelaagd glas daarbij de voorkeur boven dubbel glas met een luchtsponw.

Is de zwaarte van het raamhout niet toereikend, dan is aanpassing of vervanging mogelijk. Tenminste, als de bestaande ramen geen monumentale waarden vertegenwoordigen of technisch zo slecht zijn dat deze moeten worden vervangen. Als isolerende beglazing niet past, moet naar een ander oplossing worden gekeken, bijvoorbeeld een achterzetconstructie.

Heeft een bestaand raam geen monumentale waarden, dan moet het nieuwe raam in details en materiaal aansluiten bij het monument.

Heeft een raam wel monumentale waarden, maar is het onherstelbaar aangetast, dan kan isolerende beglazing worden toegepast. Het uiterlijk en de details van het raam moeten wel te combineren zijn met isolerende beglazing. Het aanzicht, de dagmaten, negge, zwaarte en detaillering mogen vanaf de buitenzijde niet veranderen. Heeft ook het interieur belangrijke monumentale waarden, dan mag ook dat niet wijzigen. Ook moet rekening worden gehouden met de toename van het gewicht. Het bestaande raamsysteem blijft gehandhaafd. Draai-kiepramen zijn in beginsel niet toegestaan.

Bestaande kozijnen mogen niet ingrijpend worden aangepast of vervangen voor tocht dichtingsvoorzieningen of geleidingssystemen. Schijnroeden of roedeverzwaringen zijn niet toegestaan.

Oud glas en glas-in-loodramen blijven gehandhaafd. Glas-in-loodramen mogen niet in de luchtsponw van dubbel glas worden aangebracht. Bij dubbele beglazing moeten de afstandsprofielen in kleur worden uitgevoerd of een zwarte rubberkern hebben. Dus geen metalen uitvoering.

Heeft een raam wel monumentale waarden, hoeft het niet om technische redenen te worden vervangen en zijn de details niet verenigbaar met isolerende beglazing, dan moet voor een

achterzetraam worden gekozen. Daarmee wordt een extra raam aan de binnenzijde bedoeld. Isolerende voorzieningen aan de buitenzijde zijn niet toegestaan. Als een interieur belangrijke monumentale waarden vertegenwoordigt, is een achterzetraam in beginsel niet toegestaan. De detaillering en de onderverdeling van het achterzetraam mogen niet detoneren met het monumentale raam en met de aftimmering aan de binnenzijde.. De ventilatie van de ruimte tussen het raam en het achterzetraam moet met buitenlucht worden geventileerd, zodanig dat het materiaal en de uitstraling van de monumentale onderdelen niet worden aangetast.

Aanwijzingen

Onder isolerende beglazing verstaan we dubbel glas en gelaagd glas met isolerende eigenschappen. Getrokken glas heeft de voorkeur ten opzichte van floatglas. Als het raam omwille van isolerende beglazing mag worden aangepast, kunt u voor een binnenbeglazingssysteem kiezen. De voorkeur gaat uit naar buitenbeglazing in stopverf. Isolerende beglazing heeft geen effect zonder goede kierdichting. De monumentale waarden kunnen ertoe leiden dat geen voorzieningen mogelijk zijn.

9.2 Gevels en isolatie

Uitvoeringseisen

Het effect van isolatiemaatregelen moet altijd worden afgewogen tegen de monumentale waarden. Isolatiemateriaal mag niet leiden tot fysische veranderingen die schade aan het monument toebrengen. De isolatie van de wanden moet afgestemd zijn op alle isolatievoorzieningen. Een relatief dik isolatiepakket kan tot schade leiden.

Voorzetwanden en binnen-isolatiesystemen mogen niet worden toegepast als monumentale interieuronderdelen worden aangetast of aan het zicht onttrokken, zoals lambriseringen, wandbespanningen, monumentale plafonds en plafondlijsten. Buiten-isolatiesystemen zijn niet toegestaan.

Als strijk balken en -spanten zo dicht op de gevel liggen (> 25 millimeter) dat isolatiemateriaal niet afdoende tussen het constructieonderdeel en de buitenwand kan worden aangebracht of monumentale plafonds isolatie verhinderen, moet u van isolatie afzien. Een strijkspant of -balk mag u in beginsel niet verplaatsen, tenzij de gevolgen voor de monumentale waarden beperkt zijn. Als er sprake is van een houtskelet, moer- en kinderbintconstructie of andere bijzondere historische constructies is verplaatsing van onderdelen uitgesloten. Een strijk balk of -spant mag niet aan de koude zijde van de isolatie worden aangebracht. Bij binnenisolatie moet ter voorkoming van inwendige condensatie aan de warme zijde een dampremmende folie komen.

Toelichting

De wens tot isolatie van buitenmuren leidt vaak tot problemen. Aangezien monumentale gebouwen thermisch lek zijn, zijn koudebruggen bij bijvoorbeeld vloeren en stabiliteitswanden onvermijdelijk. Dat kan juist bij balkopleggingen en gevelankers leiden tot inwendige condensatie en ernstige schade.

9.3 Daken

Uitvoeringseisen

Isolatie aan de buitenzijde van het dakbeschot mag alleen als de daklijn niet gelijk is met of hoger komt dan de gevellijn van de voor- of achtergevel, en de resterende gootbreedte minimaal 15 centimeter is. Eventueel mag u in overleg met de gemeente de goot verhogen.

Als een warm dak niet mogelijk is, kunt u aan de binnenzijde isolatie aanbrengen. Een goede ventilatie met buitenlucht tussen isolatie en dakbeschot moet worden gewaarborgd.

Aan de warme zijde van het isolatiemateriaal moet dampremmende folie komen. Afdichtingsmiddelen als kit en PUR-schuim zijn niet toegestaan. Historische kappen moet u voldoende ventileren.

Aanwijzingen

Een warm-dakconstructie heeft de voorkeur boven een koud-dakconstructie, maar wanneer de kapverdieping geen verblijfsruimte is kan beter de zoldervloer geïsoleerd worden.

9.4 Vloeren

Uitvoeringseisen

Bij monumentale interieurs waarvan de ruimte als geheel een eenheid vormt, is een verlaagd plafond niet toegestaan.

Voor isolerende voorzieningen mag u geen monumentale onderdelen, zoals vloeren of plafonds, verwijderen of ontmantelen.

Wanneer een houten begane grondvloer en balklaag geïsoleerd worden moet er voor gezorgd worden dat de kruipruimte blijvend goed ventileert. De isolatie mag uitsluitend tussen de balken aangebracht worden om verstikking van de balken te voorkomen.

Verlaagde plafonds moet u zo aanbrengen dat de bevestigingsmiddelen eventuele monumentale onderdelen niet aantasten en installaties, zoals elektrische leidingen, niet door monumentale onderdelen zoals balken worden doorgevoerd.

Verhoogde of zwevende vloeren mogen niet leiden tot inkorten van monumentale deuren en aanpassing of verplaatsing van monumentale trappen.

Monumentale onderdelen, zoals lambriseringen of plinten die onderdeel zijn van het interieur, mogen niet geheel of gedeeltelijk door verhoogde vloeren aan het zicht worden onttrokken.

9.5 Ventilatie

Uitvoeringseisen

Bij mechanische of balansventilatie moeten de installaties zo zijn aangebracht dat geen schade wordt toegebracht aan historisch waardevolle interieurs of constructieve elementen. De installaties mogen de uitstraling van het interieur niet aantasten.

Ventilatieroosters of suskasten zijn niet toegestaan. Als u de ramen mag vervangen, mag u een verholten ventilatievoorziening aanbrengen. Muurventilatieroosters of -suskasten zijn niet toegestaan.

Worden geen monumentale waarden geschonden, dan kunnen ventilatievoorzieningen in de achtergevel worden aangebracht. Ventilatie wordt bij voorkeur door voorzieningen op het dak geregeld, maar wel zo dat de monumentale waarden van de interieurs niet worden aangetast.

Bestaande muisroosters voor de ventilatie van de kruipruimte mogen niet dichtgezet worden.

Aanwijzingen

Als een monument wordt geïsoleerd, moet grote zorg worden besteed aan de ventilatie.

Zonder een deugdelijke ventilatie kan het monument grote schade ondervinden door te hoge vochtconcentraties. De voorzieningen mogen de monumentale onderdelen niet aantasten of ontsieren.

9.6 Zonne-energie

Uitgangspunt

Zonnepanelen kunnen onder strikte voorwaarden worden geplaatst op hellende en platte daken.

Uitvoeringseisen

Op daken die zijn gedekt met leien, koper, losanges of op daken met een zeldzame bedekking zijn collectoren niet toegestaan. Als een dak een prominent onderdeel is van de architectuur of het monumentale voorkomen zijn voorzieningen om zonne-energie op te vangen niet toegestaan.

U mag zonnecollectoren niet in een hoek ten opzichte van het dakvlak aanbrengen. Zonnecollectoren mogen niet zichtbaar zijn vanaf openbaar gebied.
Warmtenokken en dergelijke zijn niet toegestaan. U mag de pannen niet verwijderen.

10 AANVULLENDE UITVOERINGSEISEN

Komen tijdens de werkzaamheden historische onderdelen tevoorschijn waarvan het bestaan niet bekend was, dan moet u dat melden bij de gemeente. De gemeente kan een aanpassing van het bouwplan eisen in aanvulling op de verleende vergunning.

Uitvoerders moeten medewerkers van de gemeente de gelegenheid bieden tijdens de werkzaamheden onderzoek te doen.

Historisch waardevolle elementen moeten tijdens restauratie- en verbouwwerkzaamheden afdoende worden beschermd tegen beschadigingen.

Een monument moet tijdens de uitvoering van de werkzaamheden altijd afdoende tegen weersinvloeden zijn beschermd.

Onderdelen die worden hergebruikt, maar voor de uitvoering van de werkzaamheden tijdelijk worden gedemonteerd, moeten droog, geventileerd en beschermd tegen mogelijke beschadigingen worden opgeslagen.

Stut- en stempelconstructies moeten zo worden aangebracht dat zij geen schade kunnen veroorzaken aan historisch waardevolle elementen.

Steigers moeten zo worden geplaatst en bevestigd dat de schade aan de gevel tot een minimum beperkt blijft. Verankeringselementen moeten bij demontage worden verwijderd en de gaten moeten gevuld worden met daartoe geëigende, bij het monument passende materialen.

Steigers mogen niet aan geveltoppen worden gehangen.

Veiligheidsvoorzieningen voor inspectie zijn toegestaan, mits de voorzieningen geen monumentale onderdelen aantasten en zij niet prominent aanwezig zijn.

Veiligheidsvoorzieningen voor onderhoud zijn alleen toegestaan als de bereikbaarheid met bijvoorbeeld hoogwerkers redelijkerwijs niet mogelijk is en regulier onderhoud noodzakelijk is.

